

## Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

## ΚΑΙ Η ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ\*

## Ὁ Κέλδος.

Θέλων δὲ νὰ παραστήσῃ ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν εἶνε ἀπλοῦς, κοινός καὶ ψιλὸς ἄνθρωπος ἀπαρνείται τὰς προφητείας τῶν Εὐαγγελίων. Τὸ δὲ πᾶθος καὶ τὸν θάνατον θεωρεῖ ἀποκυήματα τῆς φαντασίας τῶν μαθητῶν, αἵτινες ὡς ἀπατεῶνες δὲν ὑπολείπονται τοῦ διδασκάλου αὐτῶν.

Ὡς πρὸς τὰς προφητείας τῆς Π. Δ. τὰς λεγομένας μεσσιανικὰς, ὁ Ἰουδαῖος, τὸν ὅποιον παρουσιάζει ὁ φιλόσοφος ὁμιλοῦντα, διατείνεται ὅτι ὑπάρχουσιν ὅτι πλείστοι, πρὸς οὓς θὰ ἐφηρμόζοντο αὐταὶ πληρέστερον. Ἐν ταύταις πρόκειται περὶ μεγάλου βασιλέως, κυρίου τοῦ κόσμου, καὶ παντὸς ἔθνους καὶ λαοῦ, οὐχὶ δὲ περὶ τοιοῦτου ὀλέθρου, τοῦ ὁποίου τὴν ἔλευσιν προεῖπον οἱ προφῆται.

Τὰ θαύματα ἐτι μᾶλλον στενοχωροῦσιν αὐτὸν τῶν προφητειῶν, καθιστάμενα δι' αὐτὸν πηγὴ μεγαλητέρου προσκόμματος· ἀμφισβητεῖ, διστάζει, ἀρνείται τὰ μὲν, σμικρύνει τὴν ἀξίαν τῶν δὲ· ἀποδίδων δὲ ταῦτα κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν μαγικὴν τέχνην τοῦ Ἰησοῦ διατείνεται ὅτι ἐξ αὐτῶν καὶ πραγματικῶν ὄντων οὐδεμίαν συνέπειαν δύνχται τις νὰ ἐξαγάγῃ. Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἐστενοχώρουν αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ζητοῦντες σημεῖον διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ὅτι εἶνε υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οὐδὲν ἐτέλεσεν· ὡς πρὸς τὰ σημεῖα δὲ τὰ ἀποδιδόμενα αὐτῷ, τὰ ὅποια κατὰ τὸ δοκοῦν ἐξογκοῦνται, ἰάσεις ἀσθενειῶν καὶ πολλαπλασιασμοὶ ἄρτων καὶ μεταβολὴ τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον, τοιαῦτα καθ' ἑκαστην τελοῦνται ὑπὸ τῶν μάγων. Οἱ δὲ σπουδάσαντες τὴν μαγικὴν τέχνην ἐν Αἰγύπτῳ γνωρίζουσι νὰ ἐκβάλλωσι τὰ δαιμόνια, νὰ θεραπεύωσι τοὺς ἀσθενεῖς ἐμψυπῶντες αὐτοὺς καὶ νὰ παρουσιάζωσι τραπέζας πλήρεις ὀρεκτικῶν καρπῶν. Καὶ ὅμως δὲν εἶνε υἱὸς τοῦ Θεοῦ· εἶνε γόητης, ὁποῖος ἦτο καὶ αὐτός.

«Καὶ αὐτὸς οὗτος, λέγει, ἀνεγνώριζεν ὅτι τὰ θαύματα δὲν εἶνε ἢ ἀποδείξεις θείας δυνάμεως, ἀλλὰ γνωρίσματα ἀπάτης».

Συχνὰ δὲ ἐπανέρχεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς ἀπάτης. Ἐπικαλεῖται τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν πείραν κατὰ τῶν θαυμάτων· τὰ ἐπόμενα δὲ τίθησιν εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἰουδαίου του διὰ τοὺς ἐκχριστιανισθέντας Ἰουδαίους, ὡς πρὸς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος.

«Θέλω νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ Ἰησοῦς προεῖπε τὴν ἀνάστασιν ἑαυτοῦ· πόσοι ὅμως ἄλλοι ἀπατεῶνες ὑπῆρξαν, οἱ ὅποιοι μετεχειρίσθησαν τοιαῦτα τεχνάσματα διὰ νὰ κατισχύσωσιν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐπισπῶμενοι τὴν εὐπιστίαν τῶν ἀπλοϊκωτέρων; Λέγουσι λ. χ. ὅτι τοι-

οὔτο τι ἔκαμεν ὁ Ζάμολξις μεταξὺ τῶν Σκυθῶν, δούλος τοῦ Πυθαγόρου, καὶ αὐτὸς ὁ Πυθαγόρας ἐν Ἰταλίᾳ (Ἡροδ. 4,94). Τὰ αὐτὰ ἔκαμε καὶ ὁ Ῥαμψίνιτος ἐν Αἰγύπτῳ, ὅστις παίξας καὶ τοὺς κύβους μετὰ τῆς Δήμητρος ἐν τῷ Ἄδῃ ἐπανήλθε φέρων μανθῆλιον χρυσοῦν, ὅπερ ἠνάγκασε τὴν μητέρα τῆς Περσεφόνης νὰ δώσῃ εἰς αὐτόν· (Ἡροδ. 2,122). ὁ Ὀρφεὺς μεταξὺ τῶν Ὀδρουσῶν οὕτως ἐνήργησεν, ὁ Πρωτεσίλαος ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ ὁ Ἡρακλῆς μετὰ τοῦ Θησέως εἰς τὸ Ταίναρον· (Διόδωρ. 4,26,62). Εἶνε ὅμως ἀνάγκη νὰ μάθωμεν ἀκριβῶς ἂν ποτε κανεῖς ἀποθανὼν ἀληθῶς ἀνέστη μετὰ τοῦ ἰδίου σώματος. Ὑμεῖς δὲ, οἱ ὅποιοι διατείνεσθε ὅτι ὅλα τὰ τοιοῦτου εἶδους διηγήματα εἶνε μῦθοι, ἀνάξια πίστεως, φαντάζεσθε ὅτι ἡ λύσις τοῦ δράματος ὑμῶν εἶνε ἀληθεστέρα καὶ ἀξία περισσοτέρας πίστεως, διότι εἶνε ἐστολισμένη διὰ τοσοῦτων ἐφευρέσεων, τὰς ὁποίας ἡ φαντασία ὑμῶν ἐγέννησε; ἢ υποχρεοῦμεθα νὰ παραδεχθῶμεν αὐτὴν χάριν τῆς φωνῆς, τὴν ὁποίαν ἐξέβαλεν ὁ ἐσταυρωμένος Σας ἀποθνήσκων, χάριν τοῦ σεισμοῦ τῆς γῆς καὶ τοῦ σκότους; Λέγετε ὅτι ἀνέστη μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐνῶ δὲν ἠδύνατο νὰ προσυλαχθῇ ζῶν, ὅτι ἐψηλάφησαν οἱ μαθηταὶ τὰς οὐλὰς τῶν πληγῶν αὐτοῦ· ἀλλὰ ποῖος εἶδεν αὐτούς; Καὶ μία γυνὴ ἐπιληπτικὴ καὶ φανατικὴ ἄλλον δὲν γνωρίζω· πιθανὸν νὰ ὑπῆρχε καὶ ἄλλος τις τῆς σχολῆς τῶν Κάβαλιστῶν ὅστις ἢ ἐκλαβὼν τὰ ὄνειρα ἑαυτοῦ ὡς ἀληθείας ἢ ἐξημμένος τὴν φαντασίαν διεμῶρφωσε τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀπάτης του κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας αὐτοῦ, καθὼς συνέβη εἰς ὅτι πλείστα πρόσωπα, ἢ τέλος τὸ πιθανώτερον θελήσας νὰ καταπλήξῃ τοὺς ἀνθρώπους διὰ ψευδοῦς θαύματος καὶ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ὁδὸν καὶ ἄλλοις μανιακοῖς· ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν ἦτο ψιλὸς ἄνθρωπος· ἢ μὲν πείρα ἀπέδειξε τοῦτο, ὁ δὲ λόγος κατέπεισεν ἡμᾶς».

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Κέλδος προσβάλλει τὰς Ἱεράς Γραφὰς μεταχειριζόμενος ἐναλλάξ τὸν λόγον, τὴν ἐπιστήμην, τὴν κριτικὴν, τὸ γελοῖον. Καὶ ὅμως μεθ' ὅλους αὐτοῦ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς πηγὰς, ἀρ' ὧν ἀρῦεται ἐπιχειρήματα, ὅταν ἐκ τοῦ συστάδην ζητῆν δὲν καταπολεμήσῃ τὸ θαῦμα, παντὶ κατάδηλον ὅτι δὲν κατορθώνει νὰ ἐπιτύχῃ ἐρμηνείας ἱκανοποιούσης ἑαυτὸν· πηγαινοέρχεται, ποῦ μὲν παραδέχεται, ποῦ δὲ ἀρνείται χωρὶς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ ἔχῃ πλήρη βεβαιότητα περὶ ὧσων λέγει. Ὅτε μὲν μέμφεται τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς Ἀποστόλους ὡς ἐξαπατήσαντας τὸ πλῆθος διὰ δόλου καὶ ἀπάτης· ὅτε δὲ συναισθανόμενος τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀπαντήσεώς του παραδέχεται μὲν τὰ θαύματα, διὰ νὰ μειώσῃ ὅμως τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἀποδίδει εἰς τὴν μαγείαν, τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἐστούδασεν ἐν Αἰγύπτῳ. Ὁ κατὰ τοῦ θαύματος ἄρα ἀγὼν ἀρχεται μετὰ τοῦ πατρὸς τούτου τοῦ ὀρθολογισμοῦ τῆς ἁγίας Γραφῆς, χωρὶς ὅμως νὰ διασαλευθῇ τὸ κύρος αὐτοῦ.

Ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν τοῦ Εὐαγγελίου ὁ Κέλδος ἠναγκάσθη νὰ ἀποκαλυφθῇ πρὸ τοῦ ὕψους αὐτῆς· δὲν ἀρνείται μὲν τὸ κάλλος αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ δὲν αἰσθᾶ-

\*) Ἰδε ἀριθ. 47, σελ. 923--924.

νευται μεγάλην ἐντύπωσιν, διότι δὲν εἶνε νέα. Ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων διαφέρει μόνον κατὰ τὸ ὕψος, ὅπερ ἐν τῇ Γραφῇ εἶνε ὑψηλότερον· οὕτως ζητεῖ νὰ στερήσῃ τὸν Χριστιανισμόν οὐσιώδους αὐτοῦ γνωρίσματος, τῆς θείας ἀρχῆς, παρασκευάζων ἕκτοτε τὴν θεωρίαν τῆς διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξηγήσεως τῆς θρησκείας ἡμῶν, τὴν ὁποίαν ἡ μὲν σχολὴ τοῦ Ἐγέλου προήγαγεν εἰς δόγμα, παραδέχεται δὲ οἱ καθ' ἡμᾶς ὀρθολογισταί.

Κατὰ τὰ εἰρημένα ὁ Κέλσος δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ πηγὴ, ἐν ἣ προκαταβολικῶς ἐν τοῖς κυριωτέροις σημείοις ἐναπετέθησαν τὰ σπέρματα τῶν πλειοτέρων ἐνστάσεων τῶν ἑχθρῶν τοῦ Χρισμοῦ, οἱ ὅποιοι διεδέχθησαν αὐτὸν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ. «Καθ' ὃν χρόνον ἔθμελίου τὴν ἀντιχριστιανικὴν κριτικὴν διὰ τινος ἐνιαίου ἐν τῷ κόσμῳ προνομίου ἔλεγε καὶ τὴν τελευταίαν λέξιν περὶ αὐτοῦ. Ὁ πρῶτος ἀντίπαλος χρονολογικῶς τῆς νέας θρησκείας διὰ μιᾶς ἀνεῦρεν ὅλας τὰς ἐνστάσεις, τὰς ὁποίας βραδύτερον θὰ ἀντέτασσον κατὰ τῆς θρησκείας τοῦ ἐσταυρωμένου. Μετὰ τὸν Κέλσον λοιπὸν ἀναμασσᾶται, ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἀναπτύσσεται πολεμικῆ, τῆς ὁποίας ὁ σκελετὸς εἶνε πλήρης παρ' αὐτῷ. Ὁ ἀληθὴς λόγος μὴ ἐμποδίσας τὴν ταχείαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξάπλωσιν μηδὲ σταματήσας τὴν θριαμβευτικὴν αὐτοῦ πορείαν μᾶλλον ἢ ὅσον κόκκος ἄμμου ριπτόμενος ἐπὶ τῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων, δι' ὧν διέρχεται ἡ ἀτμάμαξα, κατέδειξεν ἕκτοτε ὅτι πᾶν ὑψώμα αἰρούμενον κατ' αὐτοῦ θὰ ἦτο ἡ γελοιογραφία ἐκείνου ἀνωφελὲς τι καὶ ἀβλαβές. Παράδοξον δὲ καὶ ἦτο καὶ εἶνε ὅτι εὕρισκόμεν ἀπὸ 19 ἡδὴ αἰῶνων τὰς σκέψεις τοῦ Κέλσου ἀναλυόμενας καὶ παρισταμένας ὡς καινὰς θεωρίας ἀκαταμαχῆτους ὑπὸ τῶν ἑχθρῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τοῦ Πορφυρίου μέχρι τοῦ Ρενάν».

Ἐβδομήκοντα ἔτη μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ «Ἀληθοῦς Λόγου» ὁ Ὀριγένης (185—254) τῇ παρακλήσει καὶ ἐπιμονῇ τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἀμβροσίου ἐδημοσίευσεν ἐπίσημον καὶ ἔξοχον διὰ τὴν βαθύτητά της ἀνασκευὴν· διαιρεῖται εἰς ὀκτὼ βιβλία, ἐν τοῖς ὁποίοις ἀκολουθεῖ κατὰ βῆμα τὸν ἑχθρόν. Ἀπαντᾷ δὲ μετὰ βαθυτάτης ἡρεμίας καὶ ψυχραιμίας παρὰ τὴν θερμὴν ἐμπάθειαν τοῦ Κέλσου. Ἐχει συνείδησιν ὅτι ὁ ἀπολογητὴς ὑπερασπιζόμενος τὴν ἀλήθειαν δεῖ νὰ συζητῆ ἀπαθῶς καὶ ἀμερολήπτως. Ὅλοι αἱ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ κατηγορίαι αἱ χαλκευθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἔθνικῶν ἀνασκευάζονται, ὅλαι αἱ ἐνστάσεις λύνονται σαφῶς καὶ ἐν ἀπλότῳ. Τινὲς τῶν ἀπαντήσεων του εἶνε μὲν ἀσθενεῖς· ὑποχωρεῖ πολὺ πρὸ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ· θυσιάζει λ.χ. τὸ γράμμα τῆς Γενέσεως εἰς τὴν ἀλληγορίαν διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸ γελοῖον δῆθεν τῆς διηγήσεως τῆς γραφικῆς περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Μὴ λαμβανομένων ὅμως ὑπ' ὄψει τῶν μικρῶν τούτων ἐλλείψεων τὸ κατὰ Κέλσου σύγγραμμα τοῦ ἀδαμαντίνου καὶ χαλκεντέρου διδασκάλου τῆς Κιτηχητικῆς σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρίας εἶνε ἔξοχον, ἡ δὲ ἀρχαιοῦς δικαίως πάνυ ἐ-

θεώρησεν αὐτὸ τὸ σοφώτερον, πληρέστερον καὶ τὸ ἐπιτυχέστερον τῶν Ἀπολογιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδημοσιεύθησαν τὸ πάλαι ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἶνε ἀληθὴς ὀπλοθῆκη ἀποδείξεων ὑπὲρ τῆς θρησκείας. Διὰ τὴν σπουδαιότητα ἐπιχειροῦμεν τὴν ἀνάλυσιν αὐτοῦ προσεχῶς.

(Ἀκολουθεῖ).

NONO VETUS.

## Η ΘΑΛΑΣΣΑ.

Ὁ ὑδρογράφος κ. W.-J.-L. Warton, ἐκλεγείς πρόεδρος τοῦ γεωγραφικοῦ τμήματος τῆς κατ' αὔγουστον ἐ. ἔ. ἐν Ὁξφόρδῃ συγκροτηθείσης συνελεύσεως τῆς πρὸς πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν Βρεττανικῆς Ἐταιρίας (Association Brittanique pour l'avancement des sciences), ἐξεφώνησεν ἐμβριθέστατον προεδρικὸν λόγον, ὑποκείμενον ἔχοντα τὴν θάλασσαν, ἐν ᾗ ἐπιστημονικώτατα ἐξετάζει τὰς μέχρι τῆς σήμερον περὶ τοῦ ἀντικείμενου τούτου ἡμετέρας γνώσεις.

Καὶ ἐν πρώτοις ὑπέμνησε τὰ μέλη τῆς συνελεύσεως ὅτι οἱ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ κόπου γενόμενοι ὑπολογισμοὶ τοῦ κ. John Murray ἀπέδειξαν ὅτι ἡ ὀλικὴ μᾶζα τῆς ὑπερκειμένης τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ξηρᾶς εἶνε μόλις τὸ  $\frac{1}{14}$  τῆς μάζης τοῦ συνιστῶντος τοὺς ὠκεανούς ὕδατος, ἀντιστοιχοῦσα κατ' ὄγκον πρὸς τὸ  $\frac{1}{3}$  τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ πρὸς τὸ  $\frac{1}{7}$  τοῦ Εἰρηνικοῦ. Μετὰ τὴν προεισαγωγὴν ταύτην, ἥς κύριος σκοπὸς εἶνε τὸ νὰ καταδειχθῇ ἡ μεγάλην σημασίαν τοῦ ρευστοῦ τῆς γήινης ἐπιφανείας στοιχείου, ὁ κ. Warton ἀπτεταί τῆς ἐρμηνείας τῶν ὀριζοντιῶν κινήσεων τῆς ρευστῆς τῶν μεγάλων θαλασσῶν μάζης, τῶν καλουμένων ρευμάτων, ἐξαγόμενον δὲ τῆς ἐπὶ τούτων μελέτης αὐτοῦ εἶνε ὅτι τὰ τε μεγάλα ὡς καὶ τὰ δευτερεύοντα ρεύματα ὀφείλονται πρῶτιστα εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἐπίδρασιν τῶν μεγάλων καὶ γενικῶς κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν πνεόντων ἀνέμων, συνδυαζομένην πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς στερεᾶς γῆς παρεμβαλλομένας κατὰ τὴν κίνησιν τῶν θαλασσίων ρευμάτων δυσχερείας, ἐνεκα τῶν ὁποίων ἐκτρέπονται ταῦτα τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν διευθύνσεως, ὡς τοῦτο πειραματικῶς ἀποδεικνύεται διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Clayden ἐπινοηθέντος εὐφύους μηχανήματος.

Δὲν ἀποκλείει ὅμως ὀλοσχερῶς ὁ κ. Warton τὴν ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῶν ρευμάτων ἐπίδρασιν τῆς διαφοράς τῆς θερμοκρασίας ἢ τῆς πυκνότητος τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ θεωρεῖ ταύτην πολλῶν τῆς τῶν ἀνέμων ἥτον σημαντικὴν καὶ συντελοῦσαν μᾶλλον εἰς τὸν σχηματισμὸν ὑποβρυχίων ρευμάτων, τὴν κατακόρυφον κρᾶσιν τῶν κατωτέρων ὑδάτων μέχρι τῶν βαθυτάτων αὐτῶν στρωμάτων ἐπιφύρουσαν. Ἐξετάζων δὲ τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης τῶν κατὰ τοὺς νεωτάτους ἰδίᾳ χρόνους δι' εἰδικῶν πλοίων γενομένων ὑδρογραφικῶν μελετῶν εὕρισκει ὅτι ταῦτα ἀμέσως σχετίζονται πρὸς ὀρισμένα σημεῖα τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν ζητήματος καὶ ὅτι διὰ τῶν μελετῶν τούτων διεσαφηνίσθησαν αἱ διηνεκεῖς μεταβολαὶ τῆς ἐντάσεως τῶν